

EL TRABAJO FAMILIAR: ACTIVIDAD ASALARIADA VERSUS POR CUENTA PROPIA

Autor: Menéndez Sebastián, Paz
Editorial: Atelier, 2023, 175 páxs.

A complexidade do traballo familiar, e as súas implicacións no marco do Dereito do traballo e a Seguridade Social, foi un tema escasamente tratado pola doutrina científica. Así mesmo, a evolución dos modelos de familia e da realidade deste fenómeno requiría dunha análise en profundidade. Así, a obra da Profesora Menéndez Sebastián veu a abordar, con gran acerto, esta situación con enorme solvencia.

A estrutura do libro componse de cinco partes interconectadas e diferenciadas entre elas. O primeiro capítulo dedícase á configuración legal da presunción de non laboralidade do traballo familiar, partindo dunha revisión da evolución histórica da figura e finalizando coa regulación vixente. O máis interesante deste capítulo é que se poñen de manifesto as discordancias entre a presunción de non laboralidade recollida no Estatuto dos traballadores e as disposicións, xa extintas, para o fomento da contratación laboral de familiares, unha "canto menos paradoxal situación legal", a xuízo da autora. Do mesmo xeito, tamén se revisa o tratamento diferenciado que se daba ao traballo doméstico, hoxe superado, e á actividade de coidados profesionais (cun breve apuntamento sobre os non profesionais). Este último apartado ofrece un extraordinario interese, xa que o seu enfoque inclúe a situación da parella de feito, manifestando que precisa dunha modificación respecto diso non só equiparando o matrimonio á parella, senón estendendo a dita equiparación ás súas respectivas familias.

No segundo capítulo a Prof^a. Menéndez analiza o que ela denomina o compoñente activo da presunción, é dicir, o concepto de "familia". Para ese efecto, como apuntaba no primeiro capítulo, incorpora unha crítica razoada sobre a

exclusión deste ámbito da convivencia *more uxorio*, tendo en conta que a nosa lexislación laboral hoxe en día “opta por manter a concepción legal clásica de familia”. Neste apartado, así mesmo, aborda non só as distintas fórmulas de adquisición de parentesco legal -directo e indirecto-, o cómputo dos seus graos, senón tamén, afonda no vínculo conxugal, punto de partida da exclusión do traballo familiar do ámbito de aplicación do Dereito do Traballo e da Seguridade Social. Por tanto, examínanse o concepto e requisitos da relación xurídica matrimonial que dá lugar ao que ela denomina “relación de parentesco especial” que propicia a presunción de non laboralidade, e posibilita o réxime de adscrición do cónxuxe como autónomo colaborador. Finaliza o capítulo cunha crítica respecto da esixencia de convivencia do familiar co empregador e os interrogantes que se formulan respecto diso para a súa efectividade.

O terceiro capítulo introduce o exame do outro elemento imprescindible como é o empregador. Sen dúbida, o traballo familiar pode prestarse de formas diferenciadas e as particularidades presentes nas devanditas realidade requiren de estudo, como tamén o precisa a aplicación, en cada caso, da presunción de non laboralidade. Así pois, faise referencia ás distintas manifestacións, dende as simples -como comunidades de bens e sociedades irregulares-, ata as complexas ou as que contan con personalidade xurídica -sociedades unipersoais, as pluripersonais e as sociedades nova empresa-.

Por outra banda, igualmente aténdese ás particularidades presentes nas cooperativas familiares e as sociedades laborais, o que completa o epígrafe con exhaustividade.

O cuarto capítulo céntrase no autónomo colaborador, figura á que a autora denomina con acerto “refuxio natural do parente próximo convivente”. O epígrafe estuda a integración na figura de cónxuxes e parentes e parte dunha aproximación aos menores nos negocios familiares, un colectivo especialmente vulnerable que, en función da súa idade, demanda dunha protección específica pendente de resolver. A continuación, a Prof^a. Menéndez exhibe o seu dominio sobre a normativa de Seguridade Social, iniciando este

apartado cun exame dos requisitos necesarios para a integración do autónomo colaborador no RETA, para continuar co atinente á cotización e prestacións. Tamén analiza a situación dos conviventes de feito estables que queren darse de alta como autónomos colaboradores, profundando igualmente na posición das parellas de feito. Por último, non esquece a autora facer referencia ás particularidades que se producen no campo, nas devanditas situacións, outra das cuestións de enorme interese para a doutrina científica polo seu escaso tratamento.

O último capítulo focalízase de forma exhaustiva e minuciosa na posibilidade de recorrer por parte do cónxuxe e familiares ao traballo asalariado, cando concorren as súas notas caracterizadoras. Así, o capítulo trata con profundidade as situacións nas que a coñecida presunción ordinaria de laboralidade pode decaer, con abundantes referencias xurisprudenciais. A continuación, tamén se menciona a especial posición neste punto da parella de feito e a parella de feito “xenuína” para referirse neste último caso ao matrimonio xitano. A complexidade das posibles situacións derivadas da colaboración laboral dos fillos menores de 30 anos, os afectados de discapacidade ou os emancipados ou vida dependente, precisan dun apartado específico, onde se analizan todas as posibilidades de traballo en circunstancias familiares. Seguidamente, revísase a posición dos parentes fronte á presunción, para finalizar cun estudo detallado da proba de laboralidade do artigo 1.3 e) do Estatuto dos traballadores, atendendo a cada un dos elementos presentes. E, para terminar o capítulo faise un breve apuntamento das prestacións en grupo familiar.

En definitiva, o libro ocúpase dun tema complexo e faino de forma meticulosa e eficiente, con atención á doutrina e a xurisprudencia. Pero, ademais, pecha a obra introducindo conclusións e brindando recomendacións prácticas para mellorar a regulación vixente. Trátase, en suma, dun estudo rigoroso e didáctico, imprescindible

para comprender non só como funcionaba ata o de agora o traballo familiar, senón, igualmente, para constatar os novos desafíos que a sociedade moderna demanda da normativa laboral e de seguridade social.

MARÍA ISABEL RIBES MORENO

Profesora Contratada Doctora de Derecho del Trabajo y de
la Seguridad Social
Universidad de Cádiz (España)

isabel.ribes@uca.es